

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут журналістики
Кафедра друкованих медіа та історії журналістики

**Методичні рекомендації
до модуля «Безпека діяльності
журналіста
в кризових умовах»
із курсу «Кризовий менеджмент
медіадіяльності: фізична безпека»
(блок «Безпека роботи журналіста в зоні
збройних конфліктів»)**

Київ – 2025

УДК: 070:355.02:005.334](075.8)

Рекомендовано кафедрою друкованих медіа та історії журналістики Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 10 від 01.04.2025 р.)

Рецензенти:

Гриджина В. – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри військової журналістики Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Юричко А. – кандидат філологічних наук, асистент кафедри друкованих медіа та історії журналістики Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Безпека діяльності журналіста в кризових умовах : метод. рек. до модулю навч. курсу «Кризовий менеджмент медіадіяльності: фізична безпека» (блок «Безпека роботи журналіста в зоні збройних конфліктів») / [уклад. **Володимир Литвиненко**]. – Київ, ННІ журналістики, 2025. – 39 с.

©Володимир Литвиненко, 2025

©Навчально-науковий інститут журналістики, 2025

ВСТУП

Сучасна війна – це не лише протистояння армій, а й боротьба за правду, за контроль над інформаційним простором. У цій боротьбі журналісти відіграють особливу роль. Вони документують хід війни, фіксують її наслідки, доносять до громадськості голос тих, хто страждає або бореться. Проте не всі журналісти на війні виконують однакові функції і не всі працюють в однакових умовах.

Сьогодні в українському медіапросторі ми розрізняємо два ключові поняття: військовий журналіст і воєнний журналіст. Ці ролі різні за статусом, підготовкою, ступенем залученості до військових структур, але обидві критично важливі в умовах збройного конфлікту.

Воєнні журналісти – це, як правило, цивільні репортери, які працюють у зоні бойових дій або висвітлюють війну з аналітичної, гуманітарної чи документальної перспективи. Вони не є частиною армії, не мають права брати участь у боях, але їхня робота пов'язана з високими ризиками.

Військові журналісти – це фахові військовослужбовці, які мають журналістську підготовку. Вони входять до складу Збройних сил України, можуть перебувати на передовій, мають право носити зброю та брати участь у бойових діях. Вони діють від імені армії, ведуть стратегічну комунікацію, документують бойові події зсередини військових структур.

Ця відмінність набуває особливого значення в умовах **воєнного стану** – особливого правового режиму, що встановлюється в Україні у разі збройної агресії чи загрози нападу (відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»). Він передбачає надання особливих повноважень органам влади, військовому командуванню та військовим адміністраціям, а також можливість тимчасового обмеження конституційних прав, включно зі свободою слова.

З 2014 року, а особливо після 24 лютого 2022 року, Україна живе в умовах масштабної війни, що радикально змінила вимоги до журналістської роботи. З одного боку, зросла потреба суспільства у достовірній інформації. З іншого – держава змушена обмежувати окремі аспекти журналістської діяльності, щоб не наражати на небезпеку військові операції,

особовий склад і населення. Як наголошується у наказі Головнокомандувача ЗСУ від 03.03.2022 № 73, на час воєнного стану чітко регламентується, яку інформацію можна оприлюднювати, а яку – ні. Водночас Збройні сили України, керуючись національним і міжнародним законодавством, активно взаємодіють із журналістами, створюючи для них умови роботи навіть у районах бойових дій.

Це нова епоха української журналістики – епоха на межі ризику і професіоналізму.

Саме тому в межах фахової підготовки журналістів особливе значення надається вивченню питань безпеки. У складі комплексної дисципліни «Кризовий менеджмент медіадіяльності: фізична безпека» передбачено Змістовий модуль 3. «Безпека діяльності журналіста в кризових умовах», який містить навчальний блок «Безпека роботи журналіста в зоні збройних конфліктів». Цей блок розрахований на 20 годин: із них 12 годин практичної підготовки та 8 годин самостійної роботи. Його мета – надати студентам базові знання з проблем забезпечення оптимальних умов при виконанні професійних обов’язків журналіста, особливо в умовах воєнного стану та активних бойових дій.

Поява цих методичних рекомендацій – відповідь на запит часу. Вони створені, щоб допомогти студентам-журналістам та медійникам-практикам працювати в екстремальних умовах професійно, безпечно й відповідально. Навчитися не лише фіксувати війну, а й виживати в ній – фізично, психологічно, професійно.

Бо журналістика під час війни – це теж фронт. Фронт правди, який потребує не меншої відваги, ніж передова.

РОЗДІЛ 1

ПОРЯДОК РОБОТИ ЖУРНАЛІСТІВ НА ВІЙСЬКОВИХ ОБ’ЄКТАХ ТА В РАЙОНАХ БОЙОВИХ ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зоні ведення бойових дій та на військових об’єктах діяльність журналістів регламентується особливо суворими правилами, спрямованими на збереження безпеки особового складу, нерозголошення інформації з обмеженим доступом, а також дотримання військової дисципліни та координації.

Відповідно до Наказу Головнокомандувача Збройних сил України від 3.03.2022 № 73 (зі змінами), допуск представників медіа до таких локацій можливий виключно за умови їх офіційної акредитації, наявності прескарти ЗСУ, а також за рішенням командування, яке відповідає за охорону об'єкта чи району операції.

В основу цього нормативного акта покладено Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затверджений Законом України від 24.02.2022 № 2102-IX, а також положення законів України «Про правовий режим воєнного стану», «Про інформацію» та «Про медіа». Ці документи визначають правові межі доступу до інформації, правила її поширення в умовах збройного конфлікту, а також механізми взаємодії держави з представниками журналістської спільноти.

В умовах воєнного стану журналісти мають усвідомлювати, що їхня робота в зоні бойових дій – це не лише реалізація права на доступ до інформації, а й зона відповідальності за можливі наслідки публікацій. Саме тому порядок їхньої діяльності чітко окреслено в окремих підрозділах: зокрема, Процедура акредитації; організація роботи журналістів у районах ведення бойових дій; як відповідально висвітлювати війну; права, обов'язки та безпека журналістів у зоні бойових дій; особливості роботи медіа на об'єктах Збройних сил України.

Цей розділ містить ключові положення, які мають знати журналісти перед початком роботи на військових об'єктах чи у прифронтовій зоні, а також практичні рекомендації щодо організації своєї діяльності відповідно до чинного правового режиму.

ПРОЦЕДУРА АКРЕДИТАЦІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ МЕДІА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, коли об'єктивна інформація є не менш важливою, ніж зброя, акредитація журналістів у Збройних силах України набуває особливого значення. Вона забезпечує правовий механізм допуску представників медіа до районів бойових дій, водночас встановлюючи чіткі правила взаємодії з військовими структурами.

Збройні сили України здійснюють акредитацію журналістів

– і українських, і іноземних – для забезпечення прозорого та об'єктивного висвітлення оборонних заходів у відповідь на збройну агресію російської федерації. Основна мета акредитації – не лише сприяти оперативному інформуванню суспільства та міжнародної спільноти, а й налагодити безпечну і відповідальну взаємодію медіа з військовими в зонах бойових дій.

Що таке акредитація?

Акредитація – це офіційне підтвердження статусу журналіста, яке надає право працювати в умовах воєнного стану, зокрема у районах бойових дій. Вона передбачає видачу персоналізованої **електронної прескарти Збройних сил України**, що визнається офіційним документом відповідно до I Додаткового протоколу до Женевських конвенцій 1949 року.

На чому базується процедура акредитації?

Акредитація регламентується Порядком акредитації представників медіа, затвердженим наказом Головнокомандувача ЗСУ від 03.03.2022 № 73 (зі змінами від 03.02.2024 № 51). Вона є обов'язковою умовою для роботи журналістів у зонах бойових дій.

Хто може бути акредитований?

- Представники зареєстрованих національних і закордонних медіа.
- Суб'єкти онлайн-медіа, зареєстровані відповідно до Закону України «Про медіа».
- Іноземні журналісти та фіксери, що надають їм інформаційну підтримку.

Як подати заявку?

1. **Заповніть анкету** – форму можна завантажити на сайті Міноборони або отримати в Управлінні зв'язків з громадськістю ЗСУ.

https://www.mil.gov.ua/content/zmi/Media_accreditation.docx



2. **Обов'язково зазначте:**

- Прізвище, ім'я та по батькові (за наявності);
- Назву медіа: повну та, за наявності, скорочену;
- Посаду: зазначається посада (журналіст, фотограф, фотожурналіст, продюсер, режисер, оператор тощо);
- Громадянство: назва країни в називному відмінку;
- Телефонний номер: зазначається особистий телефонний номер представника медіа або номер локального продюсера (фіксера);
- Дата народження: зазначається дата народження цифрами день.місяць.рік (дд.мм.рр.).



Accreditation/Акредитація*
to be submitted at/надіслати на:
newsmodu@gmail.com

1. First name, surname / Прізвище, ім'я та по батькові:	←	1
2. Name of the media / Назва медіа	←	2
3. Speciality (position) / Посада	←	3
4. Citizenship (name of a country)/Громадянство (назва країни)	←	4
5. Phone number / Телефон	←	5
6. Date of Birth / Дата народження:	←	6

До запиту додається/ Should be attached to the request :

- personal photo in a good quality / фото особи в хорошій якості;
- passport copy / копії паспорту (1-3 сторінки) або ID картки;
- journalist's (media) ID / посвідчення представника медіа;
- letter by the Editor-in-chief with a request for the accreditation / Лист-клопотання керівника (редактора) медіа щодо акредитації.

Please, send completed application form in .DOC format / Прохання надіслати заповнену анкету у форматі .DOC.

Important/Важливо: the accreditation can be provided and remains valid only for media representatives equipped with body vests and helmets/акредитація надається і є чинною лише для тих представників медіа, які мають бронежилети та шоломи.

!!!!!!!!!!!!!!!!NOTE / ДО УВАГИ!!!!!!!!!!!!!!!!

1. In case of violation of the conditions, disclosure of confidential information (operational security violation) or transfer of the card to other persons, you may be deprived of accreditation without the right to renew.
2. The Armed Forces of Ukraine are not responsible for your life and health while in the combat zone.
3. By filling up and sending this application form, you give the permission for the processing of your personal data.

1. У разі порушення умов журналістської діяльності, розголошення конфіденційної інформації чи передачі картки іншим особам, Вас може бути позбавлено акредитації без права відновлення.
2. Збройні Сили України не несуть відповідальності за Ваші життя та здоров'я під час перебування в районі ведення бойових дій.
3. Заповнивши та надіславши цю анкету, Ви даєте дозвіл на обробку ваших

Важливо! Не видаляйте текст із зазначеної форми.

3. Додайте до листа вкладення:

- Фото високої якості.
- Скан-копії паспорта або ID-картки.
- Посвідчення журналіста (за наявності).
- Лист-клопотання від редакції.

III. Подання на акредитацію*

**Запит бажано оформити на фірмовому бланку та обов'язково значити назву медіа та контакти*

Кому:
Управління зв'язків з громадськістю
Збройних Сил України

З метою забезпечення інформаційного супроводу заходів з оборони України в умовах збройної агресії російської федерації, донесення оперативної, правдивої та вичерпної інформації про воєнні злочини росії, прошу надати акредитацію Збройних Сил України наступним представникам нашого медіа:

1. ПІБ – (журналіст);
2. ПІБ – (оператор);
3. ПІБ – (фіксер).

До листа додається (окремими файлами):

- Заповнена форма (додаток 5 наказу Головнокомандувача №73);
- Копія паспорта (1-3 сторінки або ID картка);
- Копія редакційного посвідчення (посвідчення представника медіа);
- Особисте фото в хорошій якості у форматі jpg або png.

Дата /Підпис/ ПІБ, посада**.

***подання на акредитацію підписує керівник або головний редактор медіа.*

- Для онлайн-медіа – документ про реєстрацію в Нацраді з питань телебачення і радіомовлення.

Увага! Документи мають бути прикріплені до листа окремими файлами. Не вставляйте зображення у форму анкети.

4. Надішліть заповнену форму і документи на: newsmodu@gmail.com

Перевірка та строк дії

а) **Перевірка документів:**

- Управління зв'язків з громадськістю ЗСУ перевіряє державну реєстрацію медіа в Єдиному державному реєстрі або інших відповідних базах.
- Документи надсилаються до Служби безпеки України для отримання висновку.

б) **Рішення про акредитацію:**

- У разі позитивного рішення журналісту надсилається електронна прескарта (Додаток 6) на вказану електронну адресу.
- У разі відмови (через невідповідність інформації, рекомендації СБУ або попереднє скасування акредитації) заявнику повідомляється про причини.

с) **Термін дії акредитації:**

- Акредитація діє до 12 місяців з моменту видачі.

Важливо! У разі відмови або анулювання журналіст має право подати скаргу до Генерального штабу ЗСУ.

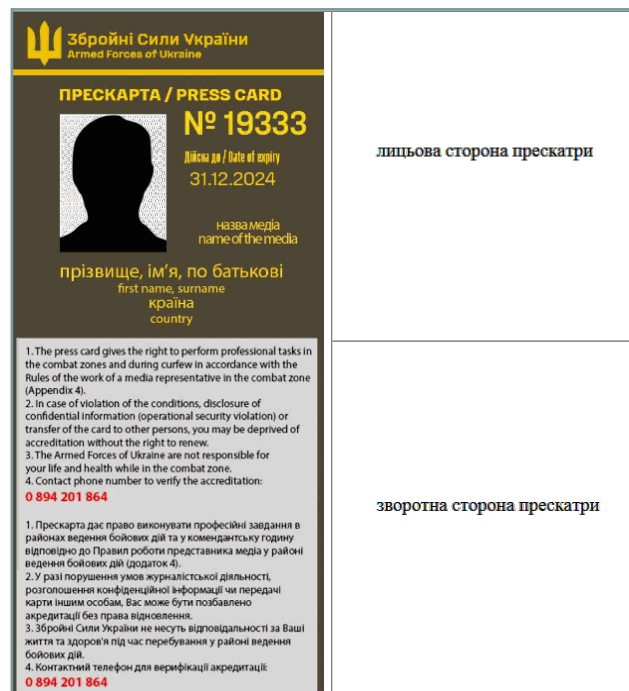
Додаткові умови

- **Акредитація обов'язкова лише для журналістів, які працюють у районах бойових дій.**
- Для роботи в тилу чи на цивільних територіях вона не є обов'язковою, якщо представник медіа не залучений до висвітлення діяльності сил оборони.
- Журналіст повинен мати індивідуальні засоби захисту (бронежилет, шолом).

Що дає прескарта ЗСУ?

Прескарта Збройних сил України – це посвідчення, яке підтверджує статус журналіста згідно з I Додатковим протоколом до Женевських конвенцій 1949 року, оскільки видане державною владою. Під час російсько-української війни акредитацією журналістів займається лише Управління зв'язків з громадськістю Збройних сил України (УЗГ ЗСУ), але

верифікацію та перевірку здійснює Служба безпеки України. Прескарта ЗСУ дозволяє виконувати професійні завдання у районі ведення бойових дій та під час комендантської години. Водночас слід враховувати, що за порушення правил роботи чи передачу своєї карти комусь іншому Збройні сили України мають право позбавити акредитації представників медіа.



Правила роботи та підстави для скасування акредитації

1. **Обов'язки журналіста**

- Дотримуватися Правил роботи представників медіа у районі бойових дій (Додаток 4 до Наказу № 73).
- Не розголошувати конфіденційну інформацію, яка може порушити оперативну безпеку.

- Використовувати прескарту виключно особисто.

2. **Підстави для скасування або призупинення акредитації**

- Порушення Правил роботи.
- Розголошення конфіденційної інформації.
- Передача прескарти іншій особі.
- Рекомендація Служби безпеки України.
- Невідповідність наданої інформації.

3. **Процедура оскарження**

- У разі відмови, скасування або призупинення акредитації журналіст або редакція можуть подати офіційний лист на адресу Генерального штабу ЗСУ для оскарження рішення.

Додаткові рекомендації для журналістів

1. Підготовка до роботи:

- Переконайтеся, що ваші бронежилет і шолом відповідають стандартам безпеки.
- Ознайомтеся з Правилами роботи в зоні бойових дій заздалегідь.
- Підготуйте якісні скан-копії документів, щоб уникнути затримок у розгляді заявки.

2. Безпека:

- Збройні сили України не несуть відповідальності за життя та здоров'я журналістів у зоні бойових дій.
- Дотримуйтеся інструкцій військових і рекомендацій щодо безпеки.

3. Моніторинг контенту:

- Будьте готові, що ваші матеріали можуть аналізуватися підрозділами ЗСУ для оцінки відповідності інформаційній політиці.

Контакти для довідок:

- **Верифікація чинності акредитації:** 089 420 18 64 (цілодобово).
- **Загальні питання:** newsmodu@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ЖУРНАЛІСТІВ У РАЙОНАХ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Наказ Міністра оборони України від 03.03.2022 № 73 (зі змінами) «Про організацію взаємодії між Збройними силами України, іншими складовими сил оборони та представниками медіа на час дії правового режиму воєнного стану» чітко розмежовує райони бойових дій на зелену, жовту та червону зони, встановлюючи різні правила роботи журналістів у кожній із них для забезпечення безпеки та доступу до інформації.

Зелена зона: вільна робота для журналістів

Зелена зона – це територія, де немає активних бойових дій і які вважаються відносно безпечними для цивільних. Сюди входять міста, селища та інші локації, віддалені від лінії фронту, де не проводяться бойові операції чи розміщення військових об'єктів. Наприклад, це можуть бути тиллові міста, де розташовані цивільні адміністрації, гуманітарні центри

чи шпиталі.

Для акредитованих журналістів робота в зеленій зоні максимально спрощена. Наказ №73 не вимагає попереднього узгодження маршрутів чи супроводу пресофіцера для роботи в таких місцях. Журналісти можуть вільно пересуватися, спілкуватися з цивільними, висвітлювати гуманітарні питання чи наслідки війни, якщо це не зачіпає військових об'єктів. **Єдина умова – дотримання загальних правил акредитації ЗСУ.**

Проте журналістам варто пам'ятати: якщо в зеленій зоні розташовані окремі військові об'єкти (наприклад, склади чи пункти тимчасової дислокації), доступ до них регулюється окремо і може вимагати узгодження з пресофіцером.

Жовта зона: деякі обмеження в роботі

Жовта зона охоплює пункти дислокації військ, райони відновлення боєздатності, навчальні центри, підприємства військового призначення та території, де діють загальновійськові чи артилерійські підрозділи. Раніше доступ до таких зон був ускладнений вимогою супроводу пресофіцера, що часто призводило до необґрунтованих обмежень. Наприклад, журналістів могли не пустити до міст, де спокійно живуть цивільні.

Наразі доступ до жовтої зони спрощено. Якщо йдеться про місця, куди цивільні мають вільний доступ (наприклад, Херсон, за винятком узбережжя), акредитовані журналісти можуть працювати без супроводу, узгодивши маршрут. Заяву на доступ розглядають до трьох днів, але в ідеалі процес має бути ще простішим: журналіст повідомляє пресофіцера відповідного оперативно-стратегічного угруповання військ (ОСУВ – «Хортиця», «Таврія», «Північ» чи «Одеса») про свої плани (вказує: дату/час перебування; маршрут пересування; тематику репортажу), отримує підтвердження (часто – у неформальному форматі, без письмової заяви) і їде. Якщо відповідь затримують більше ніж протягом 3 днів, можна звертатися до Управління зв'язків з громадськістю ЗСУ або Управління преси та інформації МОУ.

Супровід пресофіцера потрібен лише для роботи з військовими чи на військових об'єктах. Наприклад, у Бериславі (Херсонська область) журналісти можуть вільно

працювати з цивільними, але доступ до берегової лінії (червона зона) обмежений.

Для медійників, які постійно проживають у жовтій зоні та мають акредитацію ЗСУ, додаткове узгодження для роботи в рідному місті не потрібне – місцеве ОСУВ уже знає про них. Проте для переміщення між локаціями жовтої зони маршрут слід узгодити з пресофіцером.

Якщо журналіст узгодив маршрут, але його не пропускають на блокпосту, варто мати при собі: акредитацію ЗСУ; скриншот або лист про погодження з пресофіцером; контакт пресофіцера ОСУВ та військової адміністрації. У разі затримки – **контактувати напяму з військовою адміністрацією**. Попереднє повідомлення про приїзд значно полегшує вирішення таких ситуацій.

Червона зона: доступ можливий за особливим дозволом

Червона зона – це серце бойових операцій: пункти управління, військові позиції, склади зброї, аеродроми, місця базування флоту чи виконання завдань спецпідрозділами. Це території, де кожна деталь має стратегічне значення, а присутність сторонніх може вплинути на безпеку операцій. Раніше журналістам вхід до червоної зони був категорично заборонений. Тепер наказ 73 відкриває цю можливість, але з чіткими умовами.

Щоб потрапити до червоної зони, журналіст має звернутися до Управління зв'язків з громадськістю ЗСУ або Управління преси та інформації МОУ. Вони подають клопотання до командування відповідного угруповання військ. Остаточне рішення ухвалює командир бригади, враховуючи безпекову ситуацію та готовність підрозділу прийняти медійників. Якщо охочих забагато, доведеться чекати наступної можливості.

Важливо! Відзнятий у червоній зоні матеріал перевіряється. Фото чи відео, що містять чутливі об'єкти, попросять видалити. Формат узгодження визначається на місці між журналістом і пресофіцером. Цитати військових узгоджувати не потрібно.

Як відповідально висвітлювати війну

У час війни журналісти стають не лише провідниками інформації, а й важливими учасниками інформаційного

фронту. Їхня робота впливає на суспільну думку, моральний дух громадян і навіть на хід бойових дій. Проте необережне поводження з інформацією, отриманою в районах бойових дій, може мати катастрофічні наслідки: від розкриття стратегічних планів до загрози життю військовослужбовців. На основі чинних нормативно-правових актів, зокрема наказу Головнокомандувача ЗСУ від 03.03.2022 № 73 (додаток № 2), пропонуємо такі рекомендації:

1. Уникайте розкриття чутливих даних про військові частини

Заборонено публікувати дійсні назви військових частин чи підрозділів, наприклад, «Окремий полк імені Івана Богуна». Навіть умовні найменування, такі як «військова частина 3024», можуть бути використані ворогом для ідентифікації підрозділів. Розголошення таких даних може допомогти противнику визначити розташування, склад чи завдання частин.

Практичні поради

- Використовуйте узагальнені описи, наприклад, «підрозділ ЗСУ» чи «військові на східному напрямку».
- Якщо потрібна конкретика, звертайтеся до пресслужб ЗСУ або Міноборони для отримання дозволеної інформації.
- Уникайте згадок про почесні звання чи нагороди частин, які можуть вказувати на їх ідентичність.

2. Захищайте персональні дані військовослужбовців

Заборонено розкривати персональні дані військовослужбовців, які виконують бойові завдання. До таких даних належать повні імена, позивні, паспортні чи контактні дані, а також будь-яка інформація, що дозволяє ідентифікувати особу. Розголошення таких відомостей може наражати бійців на небезпеку, зокрема стати основою для ворожих психологічних операцій чи фізичних атак.

Практичні поради

- У журналістських матеріалах використовуйте псевдоніми чи загальні описи, наприклад, «боєць із позивним Сокіл» (за згодою військового).
- Уникайте показу облич чи інших ідентифікуючих ознак на фото чи відео без дозволу.
- Перед публікацією історій про конкретних

військовослужбовців перевіряйте, чи не створює це ризиків для їх безпеки.

3. Не вказуйте координати та місця розташування

Заборонено розкривати координати чи місця розташування військових частин, підрозділів, а також райони їхнього зосередження, розгортання чи відновлення боєздатності з прив'язкою до населених пунктів чи географічних об'єктів. Навіть узагальнені згадки, як «поблизу певного міста», можуть бути використані ворогом для аналізу.

Практичні поради

- Описуйте події без географічної конкретики, наприклад, «на передовій» або «в зоні активних бойових дій».
- Уникайте фонових деталей на фото чи відео, які можуть вказувати на місце (назви населених пунктів, дорожні знаки, унікальні ландшафти).
- Якщо потрібні деталі, узгоджуйте їх із пресслужбами ЗСУ.

4. Будьте обережні з інформацією про техніку та бойовий склад

Заборонено розкривати чисельність, типи, технічний стан чи маршрути переміщення бойової чи спеціальної техніки, особливо іноземного виробництва. Це стосується танків, артилерії, літаків, зенітно-ракетних комплексів тощо. Також під заборonoю інформація про бойовий склад підрозділів – сукупність формувань, призначених для ведення бойових дій.

Практичні поради

- Фокусуйтеся на загальних результатах дій ЗСУ, наприклад, «захисники відбили атаку ворога» – замість деталізації техніки чи чисельності.
- Уникайте згадок про конкретні моделі чи кількість техніки, наприклад, «10 одиниць Leopard 2».
- Якщо потрібні технічні подробиці, використовуйте лише офіційно оприлюднені дані.

5. Не розголошуйте плани, операції та їхні результати

Заборонено публікувати інформацію про поточні чи майбутні плани, бойові завдання, перебіг їх виконання, а

також результати операцій, якщо ці дані не були офіційно оприлюднені Генштабом ЗСУ чи іншими органами сил оборони. Це стосується й ефективності засобів ураження, тактики чи тестової техніки.

Практичні поради

- Дочекайтеся офіційних зведень від ЗСУ, Міноборони чи інших уповноважених структур.
- Уникайте спекуляцій про можливі операції чи плани на основі чуток чи неперевірених джерел.
- Якщо висвітлюєте успіхи ЗСУ, спирайтеся на підтверджені факти, наприклад, «за даними Генштабу, знищено ворожу техніку».

6. Обережно поведіться з фото- та відеоматеріалами

Фото- та відеоматеріали є особливо чутливими, адже можуть містити деталі, які здаються неочевидними, але мають цінність для ворога. Заборонено публікувати зображення чи відео, які показують:

- Знаки розпізнавання, бортові номери чи державні номерні знаки на техніці.
- Внутрішнє обладнання танків, САУ, зенітно-ракетних комплексів, літаків тактичної авіації, особливо іноземного виробництва.
- Макети, засоби імітації чи інші елементи, що використовуються для введення ворога в оману.
- Конструктивні особливості техніки, що можуть розкрити її модифікації чи слабкі місця.

Практичні поради

- Перед публікацією матеріалів проконсультуйтеся з військовими пресслужбами.
- Використовуйте інструменти для розмиття чи обрізки зображень, якщо є ризик розкриття чутливих деталей.
- Уникайте зйомок у реальному часі, які можуть вказувати на поточне розташування військ.

7. Не повідомляйте про втрати та ворожі удари

Заборонено розкривати інформацію про втрати особового складу чи техніки, а також про результати ворожих ракетних чи авіаційних ударів по військових об'єктах чи критичній інфраструктурі, якщо ці дані не оприлюднені Генштабом

ЗСУ чи органами влади.

Практичні поради

- Спирайтеся виключно на офіційні зведення, уникаючи чуток чи повідомлень із соціальних мереж.
- Не публікуйте непідтверджені дані про наслідки ударів, навіть якщо вони здаються «очевидними».
- Якщо висвітлюєте наслідки атак, фокусуйтеся на гуманітарних аспектах (допомога цивільним, відновлення), а не на військових деталях.

8. Уникайте інформації про спеціальні підрозділи та операції

Особливу увагу слід приділяти інформації про розвідувальні підрозділи, Сили спеціальних операцій (ССО), ракетні, артилерійські підрозділи, підрозділи радіоелектронної боротьби, безпілотних літальних апаратів, а також льотний та інженерно-технічний склад. Заборонено розкривати будь-які відомості про їхню діяльність, розташування чи завдання.

Практичні поради

- Уникайте згадок про конкретні підрозділи чи їхню спеціалізацію, наприклад, «оператори дронів» чи «артилеристи».
- Якщо потрібна історія про спеціальні операції, використовуйте офіційно оприлюднені матеріали від ЗСУ.
- Не публікуйте фото чи відео, які можуть розкрити методи роботи таких підрозділів.

9. Не розкривайте дані про постачання озброєння

Заборонено повідомляти про терміни, типи, кількість чи місця зберігання озброєння та техніки, що надаються в межах міжнародної допомоги, якщо ця інформація не оприлюднена Міноборони, Генштабом ЗСУ чи офіційними представниками країн-партнерів.

Практичні поради

- Уникайте згадок про конкретні поставки, наприклад, «очікується 50 ракет HIMARS».
- Спирайтеся на офіційні заяви, наприклад, «Україна отримала черговий пакет допомоги від партнерів».
- Не публікуйте фото чи відео, які можуть розкрити місця

зберігання чи транспортування озброєння.

10. Дотримуйтесь вимог нормативно-правових актів

Журналісти повинні ознайомитися з ключовими документами, що регулюють доступ до інформації в умовах воєнного стану:

- Звід відомостей, що становлять державну таємницю, затверджений наказом Центрального управління Служби безпеки України від 23.12.2020 № 383.
- Перелік відомостей Міністерства оборони України, які містять службову інформацію, затверджений наказом Міноборони від 17.10.2023 № 605.
- Перелік відомостей ЗСУ, що становлять службову інформацію, затверджений наказом Генштабу ЗСУ від 30.01.2023 №12.
- Перелік інформації, розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії ЗСУ та інших складових сил оборони, негативно вплинути на перебіг виконання завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану – додаток № 2 до наказу Головнокомандувача ЗСУ «Про організацію взаємодії між Збройними силами України, іншими складовими сил оборони та представниками медіа на час дії правового режиму воєнного стану» від 03.03.2022 № 73 (зі змінами).
- Вимоги статті 17 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», яка містить перелік забороненої до поширення інформації.

Ці документи допоможуть зрозуміти межі дозволеного та уникнути ненавмисних порушень.

Практичні поради

- Зберігайте копії цих документів для швидкого доступу під час роботи.
- Періодично перевіряйте оновлення нормативних актів, адже вони можуть змінюватися.

11. Активно співпрацюйте з пресслужбами

Пресслужби ЗСУ, Міноборони та інших складових сил оборони є вашими ключовими партнерами. Вони надають перевірену інформацію, допомагають узгодити матеріали та уникнути помилок.

Практичні поради

- Завчасно плануйте матеріали, узгоджуючи теми, формати та місця зйомок із пресслужбами.
- Звертайтеся по коментарі чи уточнення до офіційних представників.
- Будуйте довірливі стосунки з пресслужбами, щоб полегшити доступ до інформації.

12. Пам'ятайте про етичну відповідальність

Журналістика в умовах війни – це не лише просвободу слова, а й про відповідальність перед суспільством і державою. Ваша мета – інформувати, надихати та підтримувати, не надаючи ворогу даних, які можуть бути використані проти України.

Практичні поради

- Перевіряйте джерела інформації, уникайте сенсаційності та маніпуляцій.
- Задавайте собі питання: «Чи може ця інформація нашкодити ЗСУ, військовослужбовцям чи цивільним?»
- Поважайте тих, хто захищає країну, та уникайте матеріалів, які можуть деморалізувати суспільство.

13. Розвивайте інформаційну гігієну

В умовах війни ворог активно використовує дезінформацію та психологічні операції. Журналісти мають бути пильними, щоб не стати інструментом ворожої пропаганди.

Практичні поради

- Перевіряйте факти у кількох джерелах, особливо якщо інформація походить із соціальних мереж.
- Уникайте поширення непідтверджених чуток чи повідомлень, які можуть викликати паніку.
- Навчіться розпізнавати ознаки інформаційних операцій, наприклад, надмірно емоційні заклики чи неправдоподібні «витоки».

14. Показуйте війну з людським обличчям

Попри обмеження, журналісти можуть створювати потужні матеріали, фокусуючись на людських історіях, героїзмі захисників і стійкості цивільних. Це не лише підтримує моральний дух, а й відповідає безпековим вимогам.

Практичні поради

- Пишіть про подвиги бійців, не розкриваючи їхньої ідентичності чи розташування.
- Висвітлюйте гуманітарні ініціативи, волонтерську діяльність чи підтримку постраждалих.
- Створюйте матеріали, які об'єднують суспільство та демонструють єдність українців.

Завжди пам'ятайте:

- Якщо інформація не була публічно оприлюднена Генштабом або іншими офіційними органами, її публікація може зашкодити безпеці військових та операцій.
- Під час роботи в зоні бойових дій кожен матеріал має бути перевірений на відповідність безпековим вимогам.

Перелік інформації для нерозголошення (додаток 2 Наказу Головнокомандуючого від 03.03.2022 № 73)

1. Дійсні найменування військових частин (підрозділів) ЗСУ, інших складових сил оборони України, персональні дані військовослужбовців, які виконують бойові (спеціальні) завдання, координати місць їхнього розташування і зосередження.
2. Бойовий та чисельний склад військових частин (підрозділів) ЗСУ, наявна кількість, тип бойової (спеціальної) техніки та її технічний склад.
3. Місця (райони) зосередження, розгортання та відновлення боєздатності військових частин (підрозділів) ЗСУ з прив'язуванням до населених пунктів (географічних об'єктів).
4. Поточні та майбутні плани (замисли) командувань (командирів), бойові (спеціальні) завдання та перебіг їхнього виконання військовими частинами (підрозділами) ЗСУ.
5. Ефективність (досвід) застосування військовими частинами (підрозділами) ЗСУ, інших складових сил оборони України засобів ураження, тестової (спеціальної) техніки, а також способів ведення бойових (тактичних) дій.
6. Розташування (місця розгортання) стартових (вогневих) позицій підрозділів протиповітряної оборони та результати виконання ними бойових завдань.
7. Результати проведення операцій та ведення бойових

дій військовими частинами (підрозділами) ЗСУ та інших складових сил оборони України, якщо така інформація не була поширена у відкритому доступі Генштабом ЗСУ або іншими складовими сил оборони України.

8. Результати проведення операцій підрозділами Сил спеціальних операцій та розвідувальних підрозділів ЗСУ, якщо така інформація не поширювалась у відкритому доступі Генштабом ЗСУ та (або) іншими органами управління сил оборони України.

9. Інформація про втрати бойової (спеціальної) техніки (танки, самохідні артилерійські установки, літаки, вертольоти, зенітно-ракетні комплекси, кораблі (катери), особливо іноземного виробництва) та особового складу, якщо така інформація не розміщувалась у відкритому доступі Генеральним штабом ЗСУ та (або) іншими органами управління сил оборони України.

10. Результати ракетних, авіаційних ударів противника по військових об'єктах (цілях), об'єктах критичної інфраструктури, якщо така інформація не розміщувалась у відкритому доступі Генеральним штабом ЗСУ, іншими органами управління сил оборони України та (або) органами державної влади України.

11. Переміщення (висування) бойової (спеціальної) техніки, маршрути їхнього переміщення, типи та кількість.

12. Проведення заходів безпеки застосування військ (сил) (відомості про заходи введення в оману, приховування діяльності військ (сил) та військових об'єктів), сили та засоби, які були залучені до їхнього проведення, а також відзняті фото- та відеоматеріали із зображенням макетів і засобів імітації, які використовуються військовими частинами (підрозділами) ЗСУ, інших складових сил оборони України.

13. Відомості про проведені, ті, що проводяться, та ті, що плануються, інформаційні та психологічні операції (акції, заходи впливу).

14. Відомості щодо військовослужбовців розвідувальних, ракетних, артилерійських підрозділів, підрозділів радіоелектронної боротьби, підрозділів безпілотних літальних апаратів, льотного та інженерно-технічного складу літаків та вертольотів, а також Сил спеціальних операцій ЗСУ.

15. Фото- та відеоматеріали із зображенням знаків взаємного розпізнавання, бортовими номерами та державними номерними знаками на бойовій (спеціальній) техніці, засобів цілевказівок, бойового управління та розвідки, конструктивних особливостей на бойовій (спеціальній) техніці.

16. Фото- та відеоматеріали всередині танків, самохідних артилерійських установок, зенітно-ракетних комплексів, бойових броньованих машин та літаків тактичної авіації, особливо іноземного виробництва.

17. Про терміни постачань, типи, кількість, матеріально-технічне забезпечення, актуальні та майбутні місця зосередження (зберігання) озброєння та військової техніки, які надаються в межах матеріально-технічної допомоги від країн-партнерів, особливо щодо ракет, боєприпасів, засобів авіаційного ураження, якщо така інформація не розміщувалася на офіційних сторінках Міністерства оборони України та Генерального штабу ЗСУ або відомств країн-партнерів.

18. Відомості щодо обізнаності про противника, тактики його дій, місця (райони) зосередження (розташування) важливих військових об'єктів.

Які покарання передбаченні за публікацію фото чи даних про військових?

Відповідальність за такі дії визначається статтею 114-2 Кримінального кодексу України. Це позбавлення волі від 5 до 8 років, або – якщо це призвело до тяжких наслідків, зокрема до загибелі людей, військовослужбовців, знищення техніки, – це вважається особливо тяжким злочином і передбачає позбавлення волі на строк від 8 до 12 років.

У спільній заяві Міністерства культури та інформаційної політики України, Міністерства оборони України та представників ЗМІ від 27.04.2022 було визначено строки, після спливу яких дозволяється оприлюднення окремої інформації:

- журналісти можуть збирати інформацію на місці ведення бойових дій відразу після ворожих обстрілів;
- оприлюднення зроблених фото та відео дозволяється

по завершенню 12 годин для військових об'єктів;

- через 3 години – для цивільних об'єктів;
- військовим адміністраціям рекомендовано надавати більше інформації медіа про руйнування, спричинені діями ворога, не пізніше ніж 1 день після події.

РОБОТА ПРЕДСТАВНИКІВ МЕДІА В РАЙОНАХ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ: ПРАВА, ОБОВ'ЯЗКИ ТА БЕЗПЕКА

Робота журналістів у районах бойових дій підпорядковується суворим правилам безпеки, регламентованим державою. Один із ключових документів, який визначає алгоритм дій представників медіа, – це Додаток 4 до наказу Головнокомандувача ЗСУ від 03.03.2022 № 73 «Про організацію взаємодії між Збройними силами України, іншими складовими сил оборони та представниками медіа на час дії правового режиму воєнного стану» (зі змінами). У цьому документі чітко визначено права, обов'язки, безпекові норми та відповідальність акредитованих журналістів у районах ведення бойових дій.

1. Права представників медіа

Представники медіа, працюючи в районах бойових дій, мають право на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, якщо це відповідає законодавству та не становить загрози безпеці. Зокрема, журналісти можуть:

- Отримувати загальні відомості про підготовку та застосування сил оборони України. Наприклад, журналіст може висвітлювати загальну інформацію про тренування військових підрозділів, якщо це не розкриває деталей, що становлять державну таємницю.
- Інформувати про участь Збройних сил України у відсічі збройній агресії російської федерації, розпочатої 24 лютого 2022 року. Наприклад, репортаж про роль сил оборони у звільненні певного населеного пункту можливий за умови, що інформація не містить даних про поточні операції.
- Повідомляти про результати завершених операцій, але лише за погодженням із відповідним командиром чи керівником. Наприклад, після успішного завершення операції журналіст може підготувати матеріал про знищення

ворожої техніки, якщо це схвалено пресслужбою.

Коментар. «Загальна» інформація – це відомості, які вже поширили офіційні канали, наприклад, сторінки Генштабу, Сухопутних військ, Міноборони або пресофіцери на місцях. Якщо інформація не з'явилася там – її ще не можна публікувати, навіть якщо ви були очевидцем події.

Приклад. Після бою ви дізнались, що підрозділ ЗСУ зайняв село. Але поки офіційно це не підтвердили – не можна писати: «Українські війська звільнили село Х». Дозвіл має надати пресофіцер, і тільки після завершення бойової операції.

2. Обов'язки представників медіа

Робота в зоні бойових дій вимагає від журналістів суворого дотримання правил, які забезпечують безпеку і самих медіа, і військових. Основні обов'язки такі.

- Пред'явлення документів. Журналісти повинні мати при собі прескарту та документи, що посвідчують особу, і пред'являти їх на вимогу військових. Наприклад, під час перевірки на блокпосту журналіст має показати прескарту, видану ЗСУ, та паспорт.

- Дотримання маршрутів і термінів. Переміщення в зоні бойових дій дозволяється лише за погодженими маршрутами та в установлені терміни. Наприклад, журналіст, який планує знімати репортаж у прифронтовій зоні, має заздалегідь узгодити маршрут із пресслужбою.

- Попереднє повідомлення. Перед виїздом до зони бойових дій журналіст повинен повідомити пресслужбу про мету завдання, маршрут і терміни відрядження. Наприклад, надіславши електронного листа із зазначенням, що мета поїздки – підготовка репортажу про гуманітарну допомогу.

- Використання знаків розпізнавання. Журналісти зобов'язані носити позначки «ПРЕСА» або «PRESS» на одязі, транспорті чи бронежилеті, **якщо це не становить загрози їхній безпеці**. Наприклад, під час роботи в відносно безпечній зоні журналіст розміщує наліпку «PRESS» на автомобілі.

- Наявність засобів захисту. Журналісти повинні мати захисний шолом, бронежилет із маркуванням «ПРЕСА» та медичну аптечку. Наприклад, журналіст завжди має носити аптечку з турнікетом і вміє надавати першу допомогу, що

може допомогти врятувати життя собі і колегам під час обстрілу.

- Уникнення дій, несумісних зі статусом цивільної особи. Журналісти не повинні носити військову форму чи брати до рук зброю. Наприклад, фотограф, який випадково підняв гвинтівку для зйомки, може бути сприйнятий як комбатант, що наражає його на небезпеку.

- Перевірка матеріалів. Після роботи на військових об'єктах журналісти передають фото- та відеоматеріали для перевірки. Якщо виявлено інформацію, що не підлягає розголошенню, її необхідно видалити. Наприклад, журналіст передав відзнятий матеріал, у якому випадково було видно розташування техніки, і за вимогою пресслужби повинен видалити ці кадри.

- Інформація, що не підлягає розголошенню. Журналісти повинні уникати розголошення інформації, яка може зашкодити безпеці держави чи військовим операціям. До такої інформації належать відомості, визначені відповідними нормативними актами (див попередній підрозділ).

Коментар. Навіть фраза у тексті «батальйон 53-ї бригади тримає позиції біля села Х» – це вже чутлива інформація, яка може допомогти ворогу. Тому після опрацювання матеріалів журналіст повинен передати відзняті фото і відео пресофіцеру на перевірку, а за вимогою видалити матеріали, що містять інформацію, яку не можна оприлюднювати. Це не цензура. Це – дотримання безпеки військових, які можуть постраждати через «зайві» кадри. Робота журналіста – знаходити форму, яка дозволяє говорити про війну без шкоди для оборони.

Приклад. У вас на відео видно планшет з картою або номер машини – ці фрагменти потрібно вирізати, бо це може бути службова або державна таємниця.

3. Безпека та відповідальність

Безпека журналістів у зоні бойових дій залежить від їхньої підготовки та співпраці з військовими. Ключові аспекти такі:

- Захист і допомога. У разі загрози життю військові можуть надати журналістам захист, медичну допомогу чи евакуацію, якщо це можливо. Наприклад, під час обстрілу військові евакуювали журналіста до безпечного місця.

- Повідомлення редакції. У разі поранення чи інших інцидентів військові можуть повідомити редакцію журналіста. Наприклад, після травмування журналіста редакція отримала повідомлення від пресслужби.

- Повернення та страхування. Відповідальність за повернення журналіста з зони бойових дій і страхування його життя та здоров'я лежить на редакції. Наприклад, редакція заздалегідь уклала страховий поліс для журналіста, який працював у прифронтовій зоні.

- Відсутність відповідальності військових. Збройні сили України не відповідають за безпеку, життя, здоров'я чи страхування журналістів. Наприклад, журналіст, який порушив маршрут і потрапив під обстріл, не може вимагати компенсації від військових.

Коментар. У реальності військові часто допомагають журналістам навіть більше, ніж того вимагає наказ. Але в юридичному сенсі – це не їхній обов'язок. Ви маєте бути підготовлені і не розраховувати лише на військових.

Порада. Перед поїздкою в зону бойових дій уточніть, хто у вас в редакції відповідальний за евакуацію; застрахуйте своє життя і обладнання; складіть інструкцію на випадок надзвичайної ситуації (вказати контактну особу, місце евакуації, резервні шляхи тощо).

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ МЕДІА НА ОБ'ЄКТАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Діяльність журналістів на об'єктах Збройних сил України під час воєнного стану регламентується чітко визначеними процедурами допуску та правилами взаємодії. Один із базових нормативних документів у цій сфері – Порядок, що визначає механізм подання запитів і організацію доступу представників медіа до військових частин та інших об'єктів ЗСУ. Документ встановлює вимоги до безпеки, узгодження з командуванням та дотримання професійних стандартів під час роботи в умовах воєнного стану.

Ключова мета: забезпечити контрольований доступ медіа до об'єктів ЗСУ, мінімізуючи ризики для безпеки операцій та людей.

1. Процедура подання запитів

Запит можуть подавати:

- **журналісти – громадяни України** (штатні, позаштатні або за контрактом);
- **іноземні журналісти**, які працюють на медіа (за наявності акредитації в Україні для іноземних медіа);
- **юридичні особи** (редакції медіа, зареєстровані в Україні чи за кордоном із відповідною акредитацією);
- **інші особи чи організації**, які займаються інформаційною діяльністю (наприклад, документалісти, автори книг), за умови законності їхньої діяльності.

Запит подається **письмово** (у друкованому або електронному вигляді) через пресслужбу відповідного військового підрозділу. Електронна адреса пресслужби вказана на офіційних ресурсах Міністерства оборони України або ЗСУ. Запит необхідно надіслати **не пізніше ніж за 3 робочі дні** до запланованого візиту.

II. Запит на роботу в районі ведення бойових дій*

**Запит бажано оформити на фірмовому бланку та обов'язково значити назву медіа та контакти*

Кому:
посада, військове звання, ПІБ _____

Знімальна група нашого медіа звертається до Вас з проханням надати дозвіл на виконання професійних завдань в районі ведення бойових дій, а саме: (вказати населені пункти або територіальні громади). Тема роботи: (вказати тему за якою працюватиме знімальна група).

Запланований термін роботи: (орієнтовні дати, період).

Склад знімальної групи:

1. ПІБ, посада, номер прескарти ЗСУ;
- 2.
- 3.

Автомобіль (марка та №)

Контактна особа: посада, ПІБ, телефон.

Дата /Підпис/ ПІБ, посада.

Типова помилка. Журналісти часто надсилають запити за день до події, що призводить до відмови через брак часу на опрацювання.

Приклад. Для зйомки 15 квітня 2025 року на полігоні запит слід надіслати не пізніше як 12 квітня 2025 року.

Запит має містити:

- **ПІБ** представника медіа, номер акредитаційної прескарти ЗСУ.
- **Повне найменування медіа**, контактні дані (телефон, email, адреса).
- **Мета заходу** (наприклад, підготовка репортажу про навчання).
- **Дата та строки** проведення заходу.
- **Транспорт** (марка, номер, якщо використовується).
- **ПІБ інтерв'юєра** (посада, чи є попередня згода, тематика, орієнтовні запитання).
- **Перелік об'єктів зйомки** (озброєння, техніки, споруд чи приміщень).

Приклад запиту:

Шановний [посада, ПІБ командира]!

Прошу надати дозвіл на відвідування [назва об'єкта] для підготовки журналістського матеріалу про використання артилерійських систем у зоні бойових дій.

Представник медіа: Іваненко Іван Іванович, ТОВ «Новини України», прескарта ЗСУ №12345.

Контактні дані: тел. +380671234567, email: ivantnko@news.ua, м. Київ, вул. Хрещатик, 1.

Мета: створення телерепортажу для програми «Фронт».

Дата: 15 квітня 2025 року, з 10:00 до 14:00.

Транспорт: Toyota Camry, номер AA1234BB.

Інтерв'ю: командир батареї, майор Петренко П.П. (попередня згода отримана).

Тематика: досвід використання гаубиць М777.

Запитання: 1) Які переваги М777 у бойових умовах? 2) Як організовано навчання особового складу?

Об'єкти зйомки: гаубиця М777, пункт управління батареї (без геоприв'язки).

З повагою,
Іваненко І.І.

Порада. Уникайте розмитих формулювань (наприклад, «зйомка техніки»). Точно вкажіть об'єкти та мету, щоб пришвидшити розгляд.

Процедура опрацювання запиту

1. Пресслужба підтверджує отримання запиту або повідомляє про його відхилення (наприклад, через неповні дані).

2. Запит розглядається до **5 робочих днів**.

3. Рішення приймає відповідна посадова особа (командир, начальник), а пресслужба інформує заявника.

Приклад. Журналістка надіслала запит без переліку техніки для зйомки. Пресслужба протягом 1 дня повідомила її про необхідність уточнити дані, інакше запит не розглядатиметься.

Особливості роботи з іноземною технікою

Запити щодо висвітлення іноземної військової допомоги (наприклад, танків Leopard чи систем HIMARS) надсилаються до командування угруповання військ через пресслужбу. Рішення залежить від:

- безпекових заходів;
- рекомендацій країн-партнерів, які надали техніку.

Приклад. Журналіст хоче зняти сюжет про HIMARS. Він подає запит до командування угруповання, але дозвіл не надають через заборону США на висвітлення цієї системи в медіа.

2. Допуск на об'єкти ЗСУ

Дозвіл на відвідування об'єктів ЗСУ надають:

- **Головнокомандувач ЗСУ** та його заступники – для всіх об'єктів.
- **Начальник Генштабу** та його заступники – для підрозділів Генштабу, з'єднань, частин.
- **Командувачі видів військ** – для підпорядкованих структур.
- **Командири частин** – для їхніх підрозділів.

Приклад. Для зйомки в штабі Повітряних сил дозвіл надасть командувач Повітряних сил або його заступник.

Процедура допуску

1. Журналіст подає запит відповідно до процедури.
2. Допуск здійснюється лише за наявності **супроводу** від призначеної посадової особи.
3. Без супроводу доступ до об'єктів заборонено.

Приклад. Журналіст отримав дозвіл на зйомку в ремонтній бригаді, але прибув без супроводжуючого офіцера. Йому відмовили у доступі через порушення процедури.

Допуск за кордоном

Для відвідування місць підготовки українських військових за кордоном дозвіл надається стороною, яка приймає (наприклад, країною НАТО). Запит погоджується з управлінням зв'язків з громадськістю ЗСУ.

Приклад. Журналіст хоче зняти репортаж про навчання в Німеччині. Він подає запит через пресслужбу ЗСУ, яка координує дозвіл із німецькою стороною.

Практичні рекомендації для журналістів

1. **Перевіряйте акредитацію:** без прескарти ЗСУ запит не розглядатиметься.
2. **Плануйте заздалегідь:** воєнний стан вимагає щонайменше 3 дні на опрацювання запиту.
3. **Уникайте чутливих тем:** не запитуйте про деталі операцій чи секретну техніку без попереднього погодження.
4. **Будьте точними:** чітко вказуйте об'єкти, дати та мету, щоб уникнути відмови через формальні помилки.
5. **Дотримуйтесь супроводу:** без офіцера пресслужби доступ до об'єктів неможливий.

3. Допуск та організація інтерв'ю на об'єктах Збройних сил України

Організація інтерв'ю з військовослужбовцями чи посадовими особами ЗСУ чітко регламентована, оскільки інформація, оприлюднена в медіа, може впливати на безпеку операцій. Дозвіл на надання інтерв'ю або коментарів залежить від рівня посади особи, з якою планується спілкування.

 **Головнокомандувач ЗСУ** дозволяє інтерв'ю для:

- Начальника Генерального штабу ЗСУ;
- заступників Головнокомандувача;
- керівників структурних підрозділів апарату Головнокомандувача;
- командувачів видів військ, окремих родів військ (сил), оперативно-стратегічних угруповань та інших підпорядкованих органів.

 **Начальник Генерального штабу ЗСУ** дозволяє інтерв'ю для:

- своїх заступників;
- керівників підрозділів Генерального штабу;
- командирів військових частин чи установ, підпорядкованих Генштабу.

 **Командувачі видів військ (наприклад, Сухопутних, Повітряних сил)** дозволяють інтерв'ю для:

- командирів оперативних командувань, військових частин, військових закладів вищої освіти, що їм підпорядковані.

 **Командувачі оперативно-стратегічних угруповань** дозволяють інтерв'ю для:

- командирів оперативно-тактичних угруповань та сил, які перебувають у їхньому підпорядкуванні.

 **Командири військових частин** дозволяють інтерв'ю для:

- усього особового складу, що їм підпорядкований.

 **Інтерв'ю за кордоном.** Для військовослужбовців, які проходять навчання чи службу за кордоном, дозвіл надає старший військовий представник у країні перебування після погодження з управлінням зв'язків із громадськістю ЗСУ.

Приклад. Журналіст хоче записати інтерв'ю з командиром бригади Сухопутних військ про тактику наступальних операцій. Запит подається через пресслужбу Сухопутних військ, а дозвіл надає командувач Сухопутних військ або уповноважена ним особа.

Типова помилка. Журналісти іноді звертаються напямуч до військовослужбовця, минаючи пресслужбу. Це призводить до відмови, оскільки дозвіл має бути офіційно погоджено.

Порада. Завжди уточнюйте через пресслужбу, хто саме може надати дозвіл на інтерв'ю з конкретною особою, щоб уникнути затримок.

I. Запит на інтерв'ю*

**Запит бажано оформити на фірмовому бланку та обов'язково значити назву медіа та контакти*

Кому:
посада, військове звання, ПІБ _____

Просимо Вашого сприяння у роботі журналістів нашого медіа щодо створення проєкту (назва) для телепередачі (назва), який планується до ефіру (орієнтовна дата). Темою проєкту є (вказати тему). Для всебічного та об'єктивного подання інформації при підготовці матеріалу, просимо Вас надати дозвіл на запис інтерв'ю з (посада, військове звання, ПІБ).

Перелік орієнтовних питань:

- 1.;
- 2.;
- 3....

Бажаний період запису інтерв'ю.

Коротка інформація про проєкт та медіа.

Контактна особа: ПІБ, посада, телефон.

Дата /Підпис/ ПІБ, посада.

Практичні рекомендації для журналістів

1. Дотримуйтесь ієрархії. Уточнюйте через пресслужбу, хто саме має надати дозвіл на інтерв'ю чи допуск, залежно від рівня посадової особи чи об'єкта.

2. Плануйте супровід. Завжди перевіряйте, чи призначено супроводжуючу особу, і підтримуйте з нею зв'язок.

3. Будьте конкретними. У запитах чітко вказуйте, з ким планується інтерв'ю, які об'єкти будуть зніматися, щоб уникнути відмови через формальні недоліки.

4. Враховуйте міжнародний контекст. Для роботи за кордоном звертайтеся до пресслужби ЗСУ заздалегідь, оскільки потрібна координація з іноземними партнерами.

5. Перевіряйте акредитацію. Без чинної прескарти ЗСУ доступ до військових об'єктів неможливий.

Типова ситуація. Журналіст подав запит на інтерв'ю з командиром роти, але не вказав, що рота перебуває в оперативному підпорядкуванні іншого угруповання. Пресслужба відмовила, оскільки запит мав адресуватися командувачу угруповання. Правильний підхід – уточнити структуру підпорядкування через пресслужбу.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПРЕДСТАВНИКІВ МЕДІА В РАЙОНАХ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Для роботи в районах бойових дій представникам медіа спочатку рекомендується звернутися до служби зв'язків із громадськістю відповідного угруповання військ, в районі відповідальності якого планується робота:

1. ОТУ «Сіверськ»;
2. ОСУВ «Хортиця»;
3. ОУВ «Таврія».

У службі зв'язків з громадськістю угруповання військ журналістів зорієнтують щодо встановлених зон для роботи представників медіа, нададуть контакти пресофіцерів підпорядкованих угруповань військ та військових частин, роз'яснять особливості роботи у районі бойових дій тощо.

Для роботи у військових частинах (підрозділах) в районах бойових дій представник медіа надсилає заявку (на електронну адресу) до служби зв'язків з громадськістю угруповання військ. У заявці має бути вказано:

- орієнтовні райони запланованої роботи (населені пункти або територіальні громади);
- ПІБ та номери прескарт ЗСУ всіх членів знімальної групи;
- період роботи.

ВАЖЛИВО! Представники медіа взаємодіють із військовою частиною (підрозділом) виключно через службу зв'язків із громадськістю. Якщо в конкретній частині (підрозділі) така служба відсутня – зверніться до служби зв'язків із громадськістю вищого командування або відразу до угруповання військ. Робота у військовій частині (підрозділі) в обхід служби зв'язків із громадськістю чи без її відома вважається порушенням правил роботи представника медіа в районах бойових дій та може призвести до скасування (призупинення) акредитації ЗСУ.

Алгоритм дій
щодо виконання професійних завдань в районах ведення бойових дій



КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ ДО РОЗДІЛУ

1. Які етапи передбачає алгоритм роботи з медіа до, під час і після їхньої роботи на позиціях?
2. Хто уповноважений супроводжувати журналіста під час роботи в районі бойових дій?
3. У яких випадках представника медіа можуть усунути з району виконання завдань?
4. Які обов'язки несе представник медіа під час перебування на об'єктах ЗСУ?
5. Які три зони визначені для роботи представників медіа у районі бойових дій згідно з наказом?
6. Які особливості допуску медіа у червону зону?
7. Що дозволено журналісту в жовтій зоні?
8. Які умови має виконати журналіст для допуску до червоної зони?
9. Хто ухвалює рішення про тимчасовий допуск журналіста до певної зони?
10. Які санкції передбачено у разі порушення правил перебування у червоній зоні?
11. У якій зоні дозволено брати інтерв'ю у військовослужбовців без попереднього узгодження?
12. Як має поводитись журналіст, якщо під час перебування в жовтій зоні ситуація раптово ускладнилася?
13. Чи може іноземний журналіст працювати в червоній зоні, і за яких умов?
14. Наведіть приклади інформації, розголошення якої заборонено (щонайменше три).
15. Чим загрожує оприлюднення інформації про втрати, логістику, техніку чи командирів?
16. Як визначити, чи інформація становить ризик для безпеки?
17. Чи дозволяється озвучувати тактичні результати операцій без дозволу командування?
18. Які документи повинен надати журналіст для акредитації?
19. Хто ухвалює рішення про надання або відмову в акредитації?
20. На який термін надається акредитація?
21. Які дії вчиняються у разі порушення журналістом правил акредитації?

22. Яких правил повинен дотримуватись журналіст у зоні бойових дій?

23. Яка форма одягу і маркування обов'язкові для представника медіа?

24. Що заборонено робити журналісту під час зйомок (зокрема щодо позицій, облич, техніки)?

25. Хто контролює дотримання правил поведінки журналіста на місці?

26. Які поля у формі обов'язково має заповнити представник медіа?

27. Чи передбачено вказання редакції, країни походження та контактної особи?

28. Які фото- чи документальні докази додаються до форми?

29. Чи передбачено повторне подання в разі зміни редакції або цілей роботи?

30. Яка інформація міститься на прескарті ЗСУ?

31. Як відрізняються прескарти для іноземних журналістів?

32. Який орган має право вилучити прескарту?

33. Чи можна використовувати прескарту для входу на будь-який об'єкт ЗСУ?

34. Як оформляється запит на доступ до військових об'єктів?

35. Хто розглядає запити і ухвалює рішення?

36. Хто ухвалює рішення про інтерв'ю військовослужбовців?

37. Які об'єкти не підлягають відвідуванню навіть за наявності акредитації?

38. Як організовується супровід журналістів на території частини?

39. Які правила фото- й відеофіксації на об'єктах діють для медіа?

40. Що має бути в журналі обліку відвідувань представниками медіа?

СИТУАТИВНІ ЗАДАЧІ

Сценарій 1: «Журналіст вимагає доступ до червоної зони»

До штабу звертається журналіст з іноземного телеканалу, має прескарту і хоче зняти сюжет прямо на передовій у день активних боїв.

Запитання

- Які документи перевірити?
- Чи можна допустити його в червону зону?
- Хто має ухвалити рішення?
- Як пояснити відмову (якщо таку буде ухвалено)?

Сценарій 2: «Порушення у жовтій зоні»

Під час супроводу журналіст самовільно знімає вогневу позицію, а потім публікує фото в мережі.

Запитання

- Які дії потрібно вчинити негайно?
- Хто відповідає за поведінку журналіста?
- Які наслідки передбачає наказ № 73?
- Як реагувати на публікацію?

Сценарій 3: «Провокація на блокпості в зеленій зоні»

Журналіст відомого видання знімає блокпост без дозволу, вступає в суперечку з військовими, заявляє про «цензуру».

Запитання

- Як правильно врегулювати ситуацію?
- Чи потрібен дозвіл навіть у зеленій зоні?
- Як діяти військовослужбовцю – вимагати документи, звертатися до штабу чи ні?

Сценарій 4: «Ранковий сюрприз»

О 7:30 на блокпосту бригади на Харківщині з'являється група іноземних журналістів із прескартами ЗСУ. Вони не були попередньо анонсовані, не мають супроводу, хочуть зняти репортаж про відновлення інфраструктури після обстрілу.

Проблема

- Журналісти мають прескарти, але не узгоджений маршрут.
- Командир підрозділу не знає про їх візит.
- Журналісти посилаються на «домовленість на вищому рівні».

Запитання

1. Чи має право блокпост допустити їх у зону розміщення підрозділу?
2. Яка дія першочергова за алгоритмом?
3. Кого інформувати?
4. Чи можна дати дозвіл на зйомку?

Сценарій 5: «Гаряча новина з гарячої точки»

Після артилерійського удару журналісти встигають поговорити з військовим, який щиро ділиться деталями: кількість загиблих, точний час обстрілу, позивні побратимів, координати розташування підрозділу.

Проблема

- Матеріал уже опублікований в Telegram-каналі.
- Командир дізнається про це наступного ранку.

Запитання

1. Які пункти додатку 2 порушено?
2. Хто відповідальний: журналіст чи військовий?
3. Який механізм реагування: внутрішній рапорт, СБУ, медіа?

Сценарій 6: «Хочу прямо зараз!»

Журналіст прибуває в зону бойових дій як волонтер. Там виявляє цікавий сюжет і вирішує знімати матеріал для свого YouTube-каналу. Жодної акредитації чи заявок від редакції не має.

Проблема

- Він стверджує, що «громадянин має право на правду».
- Військові не знають, що робити: заборонити чи супроводжувати.

Запитання

1. Які вимоги до акредитації?
2. Чи можна допустити журналіста «під чесне слово»?
3. Як має діяти командир?

Сценарій 7: «Пішов по дрон»

Журналіст вирішив самотійно відійти від групи на 300 м, щоб зняти кадри дрона, який увпав у кущі». Супровід загубив його з поля зору на 15 хвилин.

Проблема

- Порушено маршрут, є ризик обстрілу.
- Порушено правила роботи у зоні бойових дій.

Запитання

1. Які наслідки для журналіста?
2. Яку відповідальність несе супроводжуючий?
3. Як документувати інцидент?

Сценарій 8: «Скан із помилками»

Редакція подає заявку: фото паспорта нечітке, немає ПІБ перекладача, вказано недійсний термін акредитації. Журналіст – авторитетний, тому звертається «через знайомих».

Запитання

1. Які обов'язкові поля у формі?
2. Хто приймає рішення про доопрацювання?
3. Чи допустимо «домовитись»?

Сценарій 9: «Під чужим іменем»

На блокпості помічають, що фото на прескарті не збігається із зовнішністю журналіста. Він пояснює: «Забув свою, узяв у колеги, щоб не затримували».

Запитання

1. Яка відповідальність?
2. Як перевірити справжність прескарти?
3. В який орган слід повідомити?

Сценарій 10: «Репортаж із тилового командного пункту»

Запит від телеканалу на зйомку інтерв'ю з командувачем на командному пункті поблизу лінії фронту. Редакція посилається на «важливість інформаційного фронту».

Запитання

1. Хто погоджує доступ?
2. Чи можна знімати позиції, техніку, карти?
3. Чи має супровід бути військовим?

ЛІТЕРАТУРА

1. Звід відомостей, що становлять державну таємницю. Служба безпеки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text> (дата звернення: 01.03.2025).
2. Інструкція про порядок допуску журналістів, працівників засобів масової інформації на об'єкти системи Міністерства оборони України. Міністерство оборони України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0445-22#n14> (дата звернення: 01.03.2025).
3. Контакти підрозділів комунікацій Міністерства оборони та Збройних сил України. Міністерство оборони України. URL: <https://mod.gov.ua/prescentr/kontakti-dlya-media> (дата звернення: 01.03.2025).
4. Отримати акредитацію ЗСУ. Міністерство оборони України. URL: <https://mod.gov.ua/prescentr/otrimati-akreditacziyu-zsu> (дата звернення: 01.03.2025).
5. Перелік відомостей Міністерства оборони України, які містять службову інформацію (ПСІ-2023). Міністерство оборони України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0605322-23#Text>. (дата звернення: 01.03.2025).
6. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2005 № 638-IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 01.03.2025).
7. України, іншими складовими сил оборони та представниками медіа на час дії правового режиму воєнного стану : Наказ Головнокомандувача ЗСУ від 03.03.2022 № 73 (зі змінами). URL: <https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/nakaz-golovnokomanduvacha-zsu-vid-03-03-2022-roku-73-zi-zminami> (дата звернення: 01.03.2025).
8. Рекомендації журналістам щодо організації роботи на військових об'єктах та в районах бойових дій в умовах воєнного стану. Міністерство оборони України. URL: https://mod.gov.ua/assets/Rekomendacziyi_zhurnalistam_shhodo_organizacziyi_roboti_na_vijskovih_ob_yektah_ta_v_rajonah_bojovih_dij_v_umovah_voyennogo_stanu_cdba24ebf6.pdf (дата звернення: 01.03.2025).



©Володимир Литвиненко, 2025

©Навчально-науковий інститут журналістики, 2025